
Posudek oponenta
Bakalářské práce Daniela Vojnoviće
„Jugoslávie v reflexi českého protektorátního tisku 1941–1943“
Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Katedra jihoslovanských a balkanistických studií

Daniel Vojnović se ve své bakalářské práci zabýval reflexí jugoslávských událostí v letech 1941–1943 ve vybraných denících, které vycházely za Protektorátu. Za hlavní cíl si vytkl zjistit, s jakou mírou objektivity prezentovaly dané tiskoviny klíčové události na jugoslávském území v letech 1941–1943. Na tento vytyčený záměr se pak vázal úkol doložit na základě analýzy textů rozšířenou cenzuru a interpretační nesrovnalosti protektorátních novin.

Hned na začátek musím konstatovat, že se mu podařilo se stanoveným úkolem vypořádat pouze částečně. Již v samotném úvodu jsou předznamenány některé nedostatky celé práce. Autor na třech stranách textu řetězí opakovanou tezi, že se hodlá „zabírat prezentováním událostí, které byly reflektovány ve vybraných protektorátních denících“. Mezi periodika, která si zvolil ke svému výzkumu, patřily *České slovo*, *Národní politika* a *Venkov*. Volba tedy padla na tiskoviny rozdílné politické orientace, kvůli čemuž šlo navzdory všeprostopující nacistické cenzuře očekávat jisté odlišnosti a drobné nuance v interpretaci reflektovaných událostí. Pro takto nastavené téma by bylo záhodné, aby autor důsledněji vymezil v kapitole věnované tisku v Protektorátu detailnější strukturu protektorátních médií a precizněji zdůvodnil vlastní výběr daných tiskovin. Jeho charakteristika mediálního prostředí před a během Protektorátu je polopatická a vesměs spočívá ve vyjmenování příkladů titulů tištěných médií, aniž by je hluběji hodnotil.

Další kritická připomínka se týká faktu, že autor nikterak nezdůvodňuje vymezení časového rámce práce (tj. let 1941–1943), v němž realizuje výzkum reflexe dění v jugoslávském prostoru. Z tohoto časového vymezení ale Vojnović v úvodních pasážích místy vybočuje a věnuje se i skutečnostem, které dobové ohraničení předcházely či následovaly. Současně ale v úvodu předesílá, že „účel i rozsah práce ... neumožňoval sledovat všechny události tohoto období, proto sledoval zejména události v 1. polovině roku 1941, kdy předpokládal velmi velký zájem protektorátních deníků o jugoslávské události“ (s. 8). Autor tak nejenže nedůsledně argumentuje časové ohraničení práce 1941–1943, ale rovněž svou ústřední pozorností na období roku 1941 vyvolává otázku, zdali nebylo nosnější se v práci soustředit pouze na toto období a text tak zbytečně netříštit. Podkapitoly věnované rokům 1942 a 1943 jsou o poznání strožejší, a to nejen svým rozsahem, ale i komentovaným obsahem, který zároveň naznačuje, že dění v Jugoslávii netvořilo v těchto dvou letech v protektorátním mediálním prostředí prioritu.

Z hlediska formální struktury je práce rozčleněna do tří stěžejních kapitol. Po úvodním stručném nástinu tisku v Protektorátu („Tisk v Protektorátu Čechy a Moravava“) se Vojnović věnuje historickému exkurzu vývoje událostí v NDH a v Srbsku v letech 1941–1943 („Nástin událostí v jugoslávských zemích v letech 1941–1943“). Ústřední část práce tvoří se započtením úvodu v pořadí čtvrtá kapitola, která chronologicky rozčleněná na tři podkapitoly rozebírá reflexi událostí v Jugoslávii protektorátním tiskem („Události v Jugoslávii reflektované protektorátním tiskem v letech 1941–1943“). Poněkud zavádějící je však vlastní název práce „Jugoslávie v reflexi českého protektorátního tisku 1941–1943“. Výraz Jugoslávie nekorresponduje s většinovým obsahem práce, která se sice věnuje Jugoslávii, ale převážně v době, kdy tento státní útvar rozdělený mezi okupační síly formálně neexistoval.

Na práci Vojnoviće lze vyzdvihnout její heuristickou základnu. Text byl postaven především na primárních zdrojích, a to konkrétně tří jmenovaných tiskovin, které vycházely i v době Protektorátu. Ocenění rovněž zaslouží skutečnost, s jak objemnou materií novinových

textů musel pracovat během realizace výzkumu vytyčenému v rozsahu tří let. V kombinaci s využitou relevantní sekundární literaturou lze tudíž konstatovat, že bakalářský projekt má solidní pramennou základnu.

V tomto místě se však dostávám ke své stěžejní kritické poznámce. Bakalářská práce (a především její ústřední kapitola) je spíše než analýzou reflexe událostí v Jugoslávii z vybraných novinových textů jakousi jejich deskriptivní kompilací. Vojnović seskupuje ke zvoleným událostem vybraná tvrzení z novin, s jejichž pomocí se snaží utvořit mozaiku, s jakou byly jugoslávské události protektorátním tiskem interpretovány. Výsledkem je však spíše vcelku plochý popis obsahu zvolených článků jdoucí po sobě za sebou chronologicky, než jejich hlubší rozbor. Autor je dále nekomentuje, nezasazuje do kontextu, nehodnotí, postupuje mechanicky podle časové osy. Nedaří se mu v práci dostatečně konfrontovat zkreslenou situaci podávanou v protektorátních denících s realitou. Přesto však vybranými ukázkami alespoň dokumentuje, jak fungovala cenzura v rámci nacistické propagandy, jak byly informace z jugoslávského prostoru účelově dezinterpretovány, zamlčovány, či přímo fabulovány.

Stylistické zpracování práce je na průměrné či spíše podprůměrné úrovni. Bakalářská práce by si zasloužila mnohem důkladnější závěrečnou redakci textu. Obsahuje velké množství překlepů, chyb, nesrozumitelností, generalizací, prázdných klišé a opakujících se sloves, tvrzení, či jejich pouze nepatrně pozměněné variace. Uveďme konkrétní příklady. Jako přespřílišná generalizace se jeví autorovo tvrzení, že „chorvatské obyvatelstvo bylo na rozdíl od srbského národa velmi vstřícné vůči Velkoněmecké říši“ (s. 32). Vojnović v textu např. vymezuje zbytečně dvakrát rozdíly mezi komunistickým a nekomunistickým odbojem s tezí o vypuknutí občanské války (s. 19–20 a 21–22) (jak v kapitole věnované vývoji v NDH, tak v podkapitole zabývající se popisem událostí v Srbsku). Některé teze v jeho práci jsou navíc zcela identické: např. „Chorvaté shodně jako Slovinci tvrdili, že by bylo rozumné přistoupit k Paktu tří, Srbové v čele s předsedou vlády Cvetkovićem zastávali ale opačný názor“ (s. 15) a „Chorvaté shodně jako Slovinci tvrdili, že by bylo rozumné přistoupit k Paktu tří, Srbové v čele s Cvetkovićem zastávali opačný názor“ (s. 25). Autor v celé práci směšuje výrazy „kvůli“ a „díky“ (např. s. 10, 15, 20, 34, 48). Mezi příklady častého opakování určitého výrazu lze uvést: „Předmětem zkoumání této práce byly události, které se odehrávaly na území právě těchto dvou nově vzniklých území“ (s. 7). „Velmi brzy také vláda NDH začala zavádět svůj politický program. Priorita ustašovské vlády byla zavést „nový pořádek“, tj. stejný model, který byl zavedený v Německu a Itálii – kult národa, státu a vůdce“ (s. 18). Číslovky uvádí často číslem a nikoliv slovně (např. s. 31). Mnohé z chyb a překlepů navíc v dnešní době lze odstranit za pomoci textového editoru v rámci programu Office Word.

K textu mám dále několik konkrétních poznámek. Úvodní zdůvodnění výběru vhodných periodik, jež budou následně analyzovány, je v průběhu práce oslabeno několika autorovými konstatováními. Na s. 23 Vojnović tvrdí, že „většina článků v následující analýze byla deníky pouze přepsána, respektive texty nebyly vlastní. Citovány byly především informace z ČTK, německých agentur nebo v některých případech i dalších zahraničních zdrojů“ (autor to samé opakuje i v závěrečném shrnutí roku 1941 na s. 40). Na s. 31 se Vojnović věnuje projevu Hitlera v souvislosti s útokem na Jugoslávii. Konstatuje zde, že „projev byl však pouze přepsán, autoři si s jeho hlubším rozbohem nedali přílišnou práci. Redaktoři tak fakticky zprostředkovali čtenáři prohlášení, které se nikterak nemohlo lišit od záznamu z rozhlasu“. Podobně na s. 34 uvádí, „jak již bylo typické pro redaktory protektorátních deníků, i v tomto článku (projevu Ante Paveliće, pozn. oponenta) bylo zapomenuto čtenáři vysvětlit nebo alespoň přiblížit osobnosti nebo události, které byly jmenovány ve zprávě. Informace byly pouze jednoduše přepsány.“ Na jiném místě autor uvádí, že „ve většině článků (které vycházely v rozličných periodikách na počátku roku 1941 o Jugoslávii) nedocházelo k větším úpravám“ (s. 23). Vojnović také udává, že „pokud si

čtenář kupoval pouze jeden druh deníku, nepřišel takřka o žádné informace, protože zprávy ve všech denících byly převážně totožné“ (s. 31). Jinde je zase poněkud matoucí jeho tvrzení, že „autor (článku o názorech Bělehradu na vývoj událostí na Balkáně z března 1941, pozn. oponenta) ve zprávě pouze vyjadřoval svůj názor“ (s. 25). Na základě těchto vybraných tvrzení se nabízí otázka, jaký smysl tedy má autorem zvolená kategorizace protektorátního tisku? Poskytl výběr tří rozličných tiskovin prostor k plastičtější interpretaci? A šlo v novinách o přepsané názory z agenturních zpráv, či o názory konkrétních autorů? Vojnović navíc až na tři výjimky cituje vždy pouze název článku, datum a noviny bez uvedení případného jména autora. U zmíněných výjimek zase nevysvětluje, proč je oproti všem dalším odkazům uvádí vlastním jménem. Tak na s. 29 uvádí v rámci odkazu na článek v Národní politice přímo konkrétního autora A. Hrušku, podobně činí na s. 50 (odkaz na autora M. A. Brickiuse) a na s. 52, kde odkazuje na autora pod iniciály F. P. Ze všech výše uvedených vyjádření spíše jasně plyne potvrzení úvodního tvrzení Vojnoviće, že v Protektorátu podléhaly deníky úplné německé kontrole, neměly prostor pro tvůrčí psaní a svébytnou interpretaci mezinárodního dění. Tyto zjevně absentující znaky svobodných médií Vojnović ve svém textu přesto soustavně artikuluje a vrací se k nim. V interpretaci událostí v rozdělené Jugoslávii protektorátními médii rovněž opakovaně poukazuje na zjištění, která zcela zjevně vyplývala z nastavení nacistické propagandy (tj. především negativní vyhraněný postoj k Židům a cikánům, bolševismu, britské politice, či naopak pozitivní vidění NDH a chorvatského národa).

V některých pasážích se před čtenářem objevují další nesrozumitelnosti: např. na s. 28 Vojnović konstatuje, že „čtenář tak mohl z tisku pochopit, že protektorátní tisk byl prozatím názorově (k státnímu převratu v Jugoslávii, pozn. oponenta) nerozhodný“ (s. 28). Znamená to tedy, že tisková média mohla zastávat vlastní názor, či byla nerozhodná proto, že jasné stanovisko ještě nezaujal Berlín?

Navzdory výše uvedeným kritickým připomínkám přesto soudím, že bakalářská práce D. Vojnoviće by měla být doporučena k obhajobě s hodnocením dobře – 3.

V Praze 25. 5. 2015

PhDr. Ondřej Žíla, Ph.D.
oponent práce